Turist og land, hand i hand

En bygdeturisme som tar vare på lokale kvaliteter

Sogndal, Luster og Aurland kommuner
Lokalt Byrå og Ærа Strategic Innovation

Gnist 2022

Innhold

01 Innhold og sammendrag

02 Kontekst

03 Prosess

04 Løsningsportefølje

05 Veien videre og refleksjoner

06 Vedlegg

Sammendrag

Prosjektet utforsker hvordan kommunene kan legge tilrette for framtidas bygdeturisme, gjennom å la innbyggerperspektivet ligge til grunn for stedsutvikling og reiselivet. Det har vi gjort gjennom å arrangere *innbyggerverksted*, som er et form for drop-in folkemøte, i tre av kommunenes bygder. Her har vi bedt innbyggerne reflektere over verdier, utfordringer og drømmer for lokalsamfunnet, og hvordan reiselivet passer inn i denne tematikken.

Dette dannet grunnlaget for ukentlige verksteder vi har hatt med kommunene, hvor vi har jobbet sammen for å komme opp med konsepter som kan løse utfordringer og styrke verdiene bygdene har i dag.

Leveransen er en portefølje med løsninger og retninger for hvordan kommunene, lokalsamfunnet og næringslivet kan skape et reiseliv som tar bedre vare på og styrker bygdene. Porteføljens tiltak har en sammenheng og bygger på hverandre, i tillegg til å ha overføringsverdi til andre bygder og en plan for realisering. En viktig del av leveransen er også læring og metodeutvikling, både for kommunene og designteamet.

02 Kontekst

Tre bygder med like, men ulike utfordringer

Kommunene Sogndal, Luster og Aurland
Lokalt Byrå og Ærа Strategic Innovation

Kulturvern som styrke og begrensning

I indrefileten av Sognefjorden ligger bygdene Undredal, Solvorn og Fjærland i hver sin kommune. Dette er fantastiske småsteder å besøke og bo, men i løpet av en kort turistsesong mangedobles folketallet seg. Selv om det er trivelig med besøk, kan trafikken av busser, bobiler og mennesker slite i stykker både infrastruktur, natur og velviljen til folka som bor der.

Flere av de besøkende blir heller ikke så lenge av gangen, og i noen tilfeller reiser de videre uten å legge igjen særlig mye penger i det lokale næringslivet.

Bygdene er også unike i sin sterke historie, og med det følger en del vern. I tillegg ligger bygdene fint innklemt mellom fjord og fjell. Samlet sett så gir dette også veldig klare fysiske begrensninger for hva man kan og ikke kan gjøre, både i offentlige tiltak og private initiativ.

Frivillighet og reiselivet som viktige bærebjelker

Dette er riktignok levende bygder med et sterkt organisasjonsliv. Undredal som eksempel har kanskje bare 60 fastboende innbyggere, men klarer allikevel å ha en nærbutikk i drift året rundt, som avbildet her. Dette er kanskje ikke det første man tenker på når det kommer til fremtid og reiseliv, men det interessante med *Undredalsbui* er hvordan kommune og stat, gjennom Merkur-programmet under Kommunal- og distriktsdepertamentet, private og offentlig eide bedrifter, lokale reiselivsaktører, lojale innbyggere som handler i egen bygd og turister som elsker geitost og Smash sammen gjør nærbutikken til et funksjonelt og sosialt element i bygda.

Det er også veldig tydelig for innbyggerne hvordan den intense turistsesongen gir grobunn for tilbudene de har. Så spørsmålet blir ikke for eller mot besøkende, men i hvilket antall, tempo og format.

03 Prosess

Fra feltstudier og innbyggerverksteder
til samskaping og raffinering

Kommunene Sogndal, Luster og Aurland
Lokalt Byrå og Ærа Strategic Innovation

Strategier, planverk og møter med bygdene

Som grunnlagsdokumenter har vi lest oss opp på arbeid som er gjort i forkant av prosessen, lokalt planverk og analyser, i tillegg til nasjonale reiselivsstrategier. Dette anser vi som viktig for å prøve å unngå å tråkke i oppgåtte spor eller måtte krige med storpolitikk.

Hovedgrunnlaget i vår prosess bygger riktignok på en ukes feltstudie i de tre bygdene med workshops sammen med innbyggere. Derfra har vi analysert funn, utvikla konsepter og raffinert disse sammen med kommunene.

Drop-in folkemøte

Innbyggerverksted er en egenutviklet metode som kan kalles et drop-in folkemøte for innspill. Men i stedet for at alle møtes i et stort rom, hvor ikke alle får sagt sin mening, har vi heller ei løype hvor innbyggerne diskuterer ulike tema. Svar og innspill blir skrevet på post-it-lapper. På denne måten sørger vi for at alle innspill kommer med og ikke et fåtall bli hørt. Av erfaring vet vi også at samtalene rundt tematikken blir langt mer balansert når innbyggere også ser andres innspill skrevet på en lapp, uten å kjenne avsenderen.

Løypa bestod av seks stasjoner, hvor vi ba innbyggerne reflektere over hva som er det beste med bygda deres, hvilke utfordringer eller bekymringer de har og hva slags drømmer eller muligheter som finnes der. De siste stasjonene kartla hvordan innbyggerne tenkte at reiselivet passet inn i dette.

Deling og dialog

Tilsammen hadde vi besøk av 82 deltagere, som har lagt igjen rundt 900 lapper, eller innspill. 82 deltagere høres kanskje ikke allverdens ut, men det utgjør altså 17% av innbyggertallet på tvers av bygdene. Post-it-lappene i seg selv har en verdi, men det viktigste er samtalene rundt og måten vi opplever en bedre dialog om de ulike temaene. Lappene blir på mange måter et verktøy for oss som fasilitatorer å huske disse samtalene etter verkstedet.

Dette innblikket i hverdagslivet i bygda er gull verdt for oss, og kommuneplanlegger Oliver som vi ser avbildet, hvor man både kan ta for seg utfordringen, reflektere over mulige løsninger og få det tegna disse inn i kommunekartet.

Analyse

Dataen vi sitter igjen med er altså 82 samtaler, en haug med lapper, bilder og inntrykk, som igjen må bearbeides til noe konstruktivt. På dette punktet i prosessen begynte vår rekke med ukentlige verksteder sammen med kommunene.

Først analyserte vi innspill og inntrykk på leting etter trender og interessante funn. Det er viktig å huske at dette er en kvalitativ- og ikke en kvantitativt eller statistisk øvelse. Det gjør oss friere i vektingen av innspill i et forsøk på å prøve å se sammenhenger og mulighetsrom. Dette lot oss koke ned en ganske stor mengde innspill til konkrete nøkkelinnsikter og prioriteringer for veien videre.

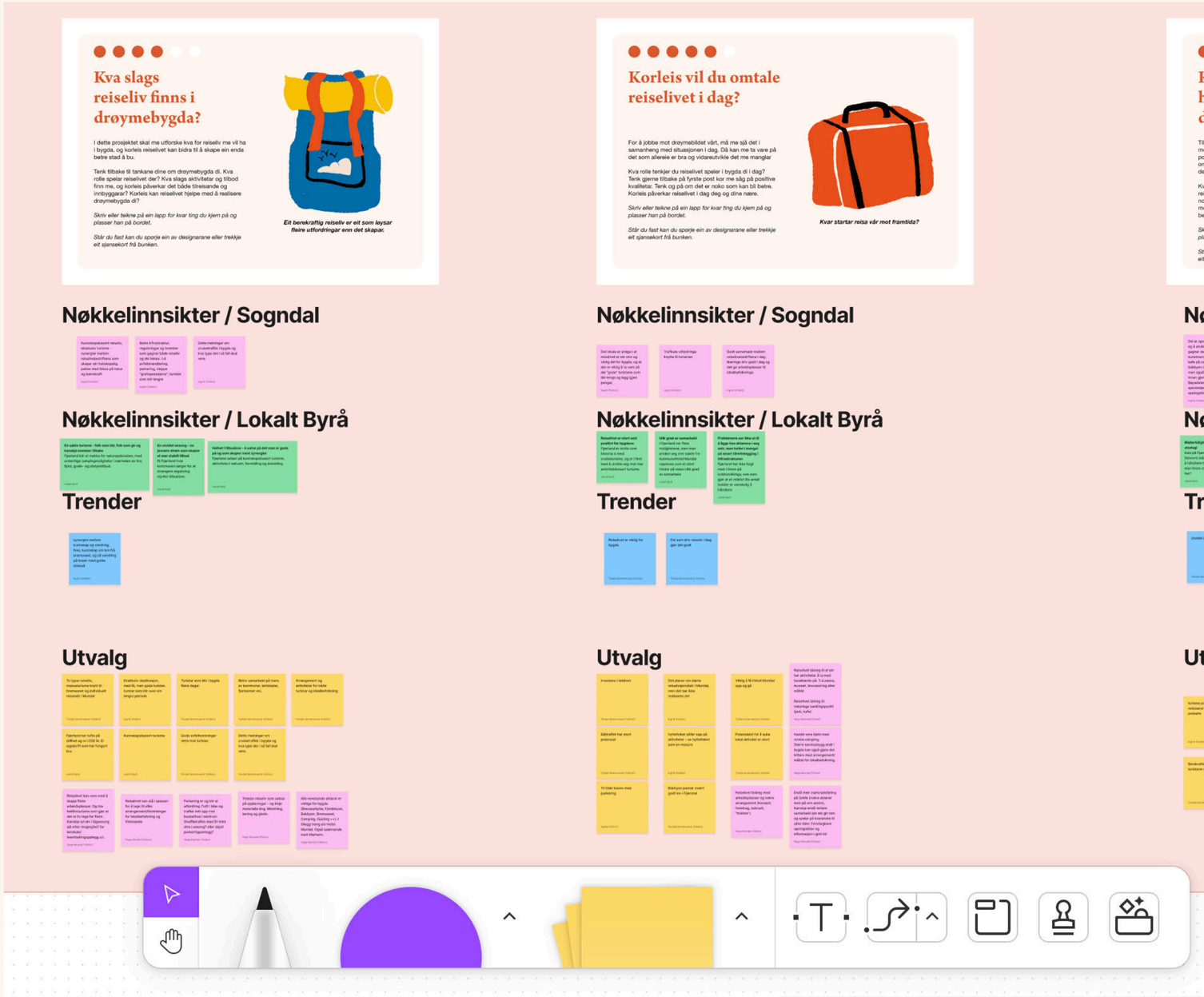

Gnist 2022 - Prosess

Bilde Innsikter fra kommunen, Lokalt Byrå og innbyggerne selv

Lokalt Byrå

Konseptarbeid

Derifra kunne vi generere idéer basert på og forankra i disse innsiktene. Konseptene kunne være små og konkrete eller dekke større overordnede retninger som ville innebære en serie med nye prosjekt.

Av 32 konsepter valgte vi ut eller slo sammen til 3 konsept for hver bygd som kunne tas videre til testing. Her har vi valgt å spre konseptene på tvers av de tre bygdene, samtidig som de har overføringsverdi til hverandres problemstilling. På den måten sikrer vi at vi utforsker flere ulike områder innenfor prosjektrammene.

Eksempelvis er parkering en utfordring for alle bygdene, men Solvorn er bygda som fokuserer på å teste parkeringsløsninger. Undredal derimot tester alternativ offentlig transport, mens Fjærland tester parkering som finansieringsløsning for lokal stedsutvikling.

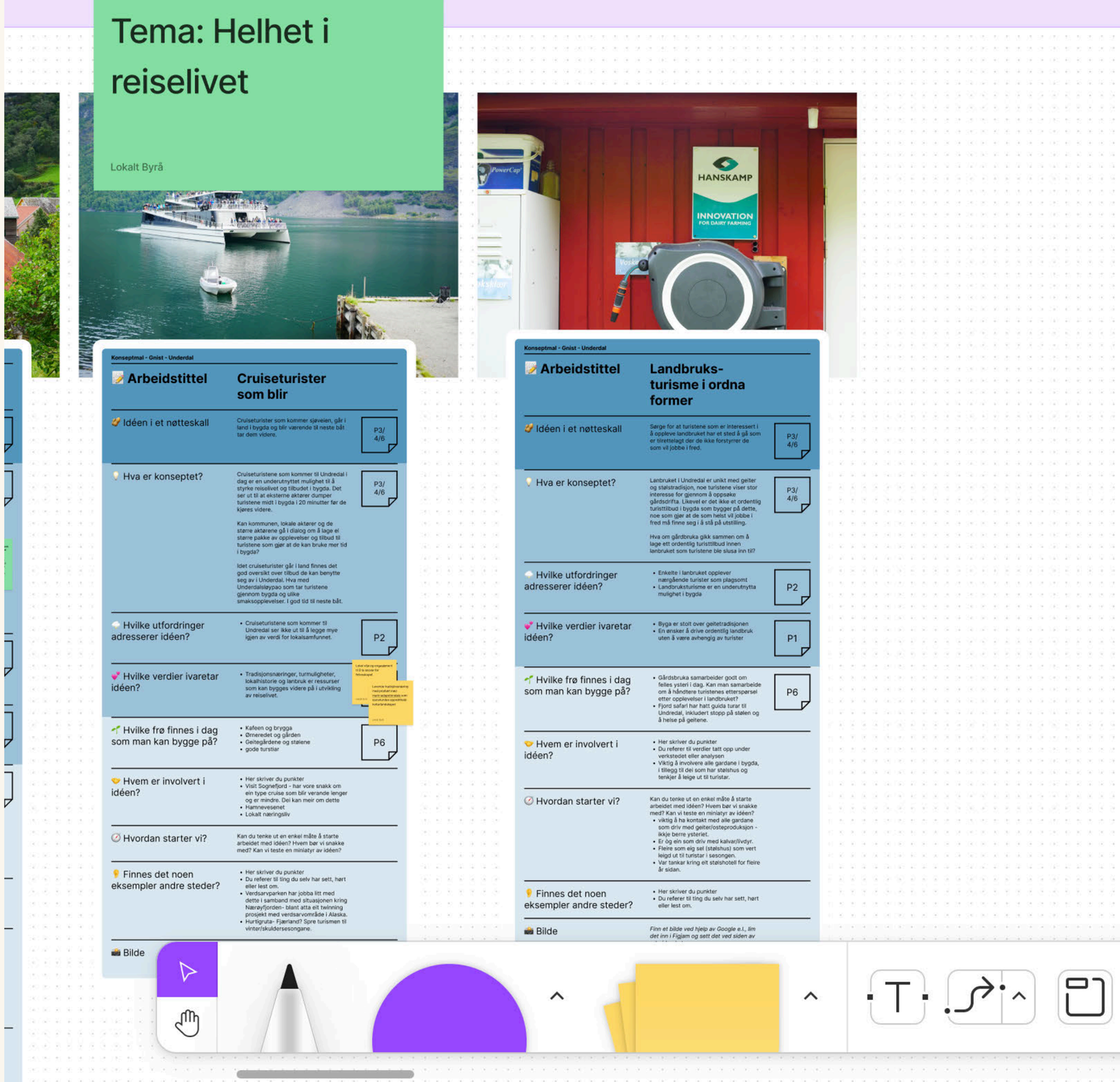

Testing

For å samle noen tidlige signaler knyttet til muligheter, har kommunene tatt med konseptene sine til avdelinger, aktører eller innbyggere vi så på som viktige perspektiv. Her spurte vi dem om hva som skal til for at de ulike konseptene lykkes. En slik test er ikke ment som en fullverdig prototype eller å få et tydelig ja- eller nei-svar, men en anledning til å få noen pekepinner og justere kursen vi har lagt oss på, *før* man eventuelt går videre til prototyping.

Man lærer nemlig veldig mye, veldig fort om du tar med et konsept til en reiselivsaktør og spør om lokalbefolkninga kan få sitte på med turistferga deres til en billig penge... *(noe som for øvrig var fullt mulig å få til allerede neste dag.)*

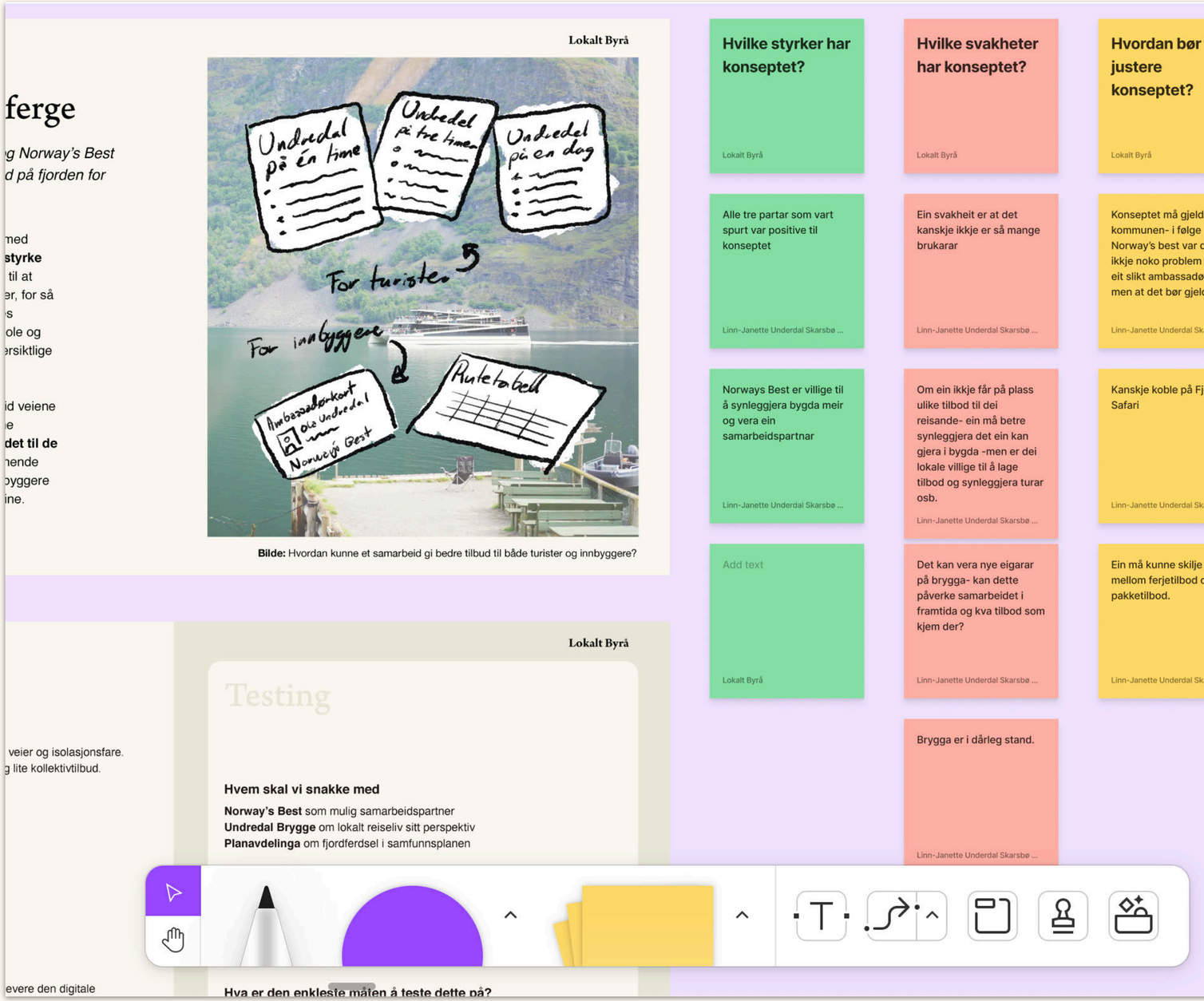

Bilde Utdrag fra justeringsverksted etter testing. Lokalt Byrå

Synergier og prioritering

Å invitere inn andres perspektiv gjør også at man fort kan gjøre justeringer og lete etter synergier.

Som eksempel kan det være enkelt å tenke nytt rundt finansiering gjennom parkering, men kanskje mer krevende å få lov til å ta i bruk næringslokaler. Men det ene kan jo låse opp det andre og legge tilrette for nye konsept på veien.

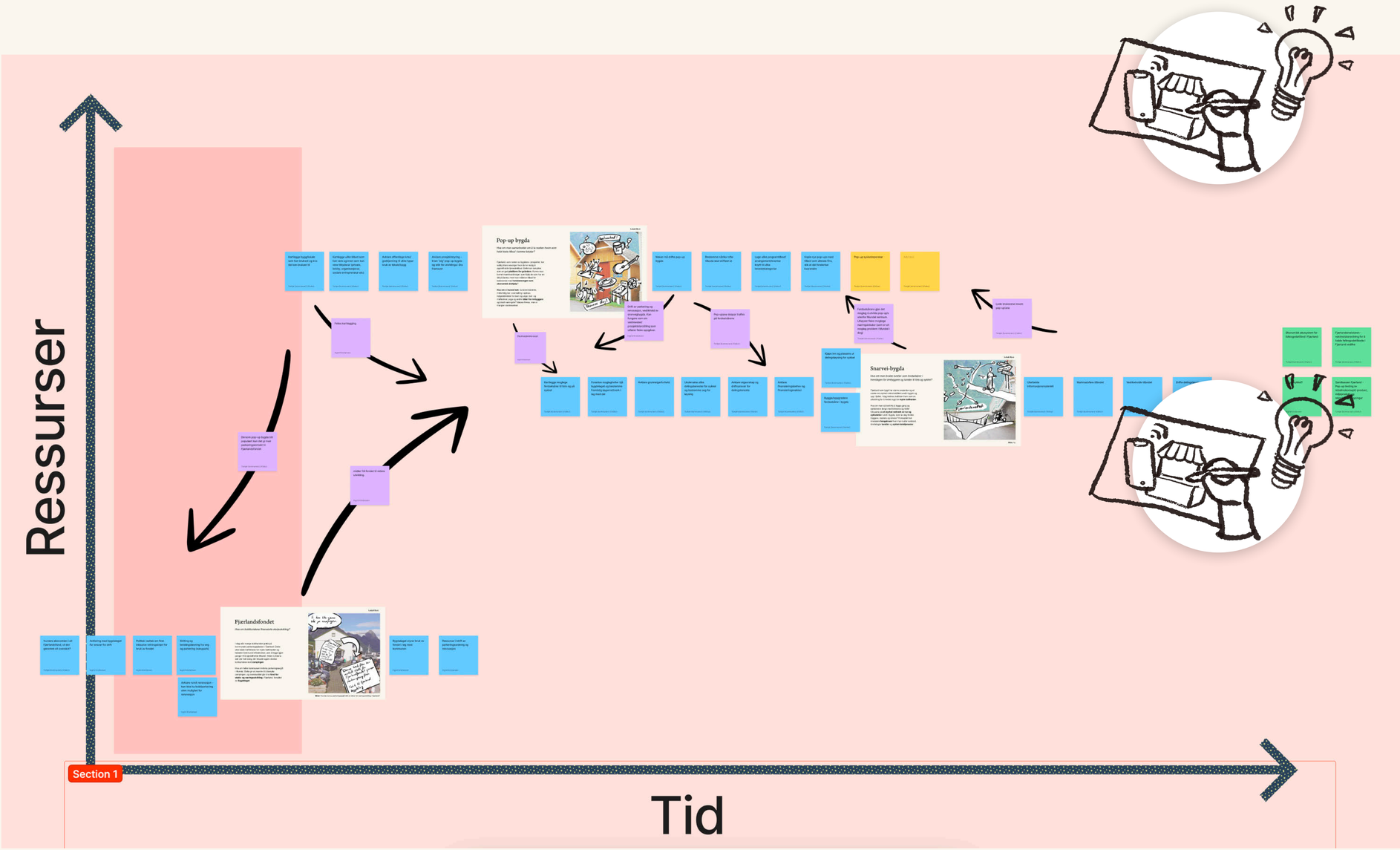

Gnist 2022 - Prosess

Bilde Strategisk plan på tvers av konsepter med synergier for Fjærland

Lokalt Byrå

04 Løsningsportefølje

En samling konsepter som sammen bidrar til bærekraftig utvikling

Kommunene Sogndal, Luster og Aurland
Lokalt Byrå og Ærа Strategic Innovation

Format

I alt leverer prosjektet en portefølje på 10 konsepter. Vi tror ikke det finnes én *silver bullet* som løser problem, og derfor representerer disse konseptene en sammenhengende retning for kommunene, næringslivet, innbyggere og frivilligheten inn i en fremtid som kan ivareta og styrke lokalsamfunnene. Formatet på disse konseptet er:

1. En forside som forklarer konseptet overordnet gjennom å stille spørsmålet *hva om*, for så å gå inn i hva løsningen innebærer.
2. Deretter forankres konseptet i innspill fra knnbyggerverkstedet, men fokus på utfordringer og verdier, samtidig som man ser hvilke involverte aktører som er relevante for konseptet. Her har vi også laget en enkel plan på hvordan den innledende testingen kan foregå for å få flere svar.
3. Den siste siden forankrer konseptet i frø eller drømmer fra knnbyggerverkstedet, samtidig som man har et eksempel til inspirasjon.

På de neste sidene vil man kunne få et innblikk i hva framtidens bærekraftige bygdeturisme kan innebære.

1

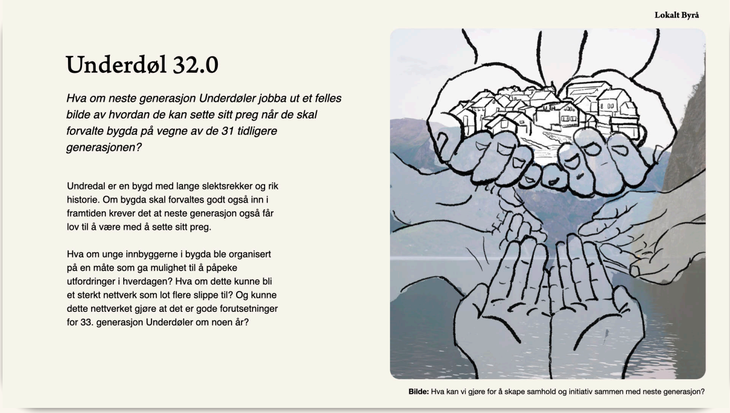

2

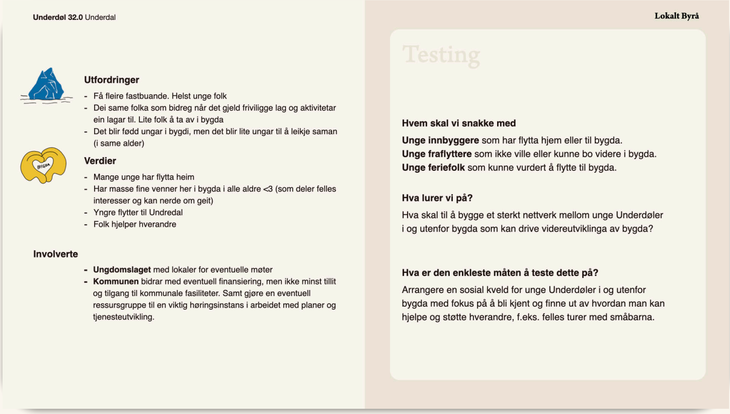

3

Undredal

I Undredal har man lagt bedre tilrette for hvordan turistene reiser. Gjennom et **samarbeid mellom kommune, fylket og reiselivsaktører kommer tilreisende nå i større grad fjordveien** og går i land til fots. Dette har også styrket kollektivtilbudet for innbyggerne, som gjennom en egen billett kan bruke ferja og er mindre avhengig av bil og åpne veier for å reise på jobb eller hente i barnehage.

Når flere besøkende kommer i land på ett punkt er det også lettere å tilby opplevelser. Her kan du lettere oppleve Undredal enten du er der i 1 time, 3 timer eller til neste dag. Dette har skapt rom for en **landbruksturisme i mer ordnede former**. Ikke alle bønder liker å ha turister inn på tunet sitt. Men med et mer organisert samarbeid kan man gjete både geiter og besøkende på en bedre måte.

Nye tilbud kommer også til. Selv om det er mye å tenke på når bygda di er fredet, går det lettere når kommune, organisasjoner og innbyggere har etablert **nettverk for å lære og hjelpe hverandre frem i reguleringsjungelen**.

Lokalt Byrå

Undredals beste ferge

Hva om bygda, (fylkes)kommunen og Norway's Best samarbeidet om å skape bedre tilbud på fjorden for innbyggere og turister?

Turistene som kommer til Undredal i dag med ferge er en **underutnyttet mulighet til å styrke reiselivet og tilbudet i bygda**. Det ser ut til at besøkende turister blir i bygda i 20 minutter, for så å reise videre. På de samme veiene ferdes lokalbefolkningen til og fra barnehager, skole og jobb. Kunne vi samarbeidet om å lage oversiktlige program for å **bruke mer tid i Undredal?**

Fjorden er alltid åpen, men det er ikke alltid veiene som gjør det sårbart for fastboende. Kunne turistfergene blitt **en del av kollektivtilbudet til de fastboende** gjennom et kollektivkort? Lignende eksempel ser vi på Flåmsbanen, hvor innbyggere blir **ambassadører** og tar med gjestene sine.

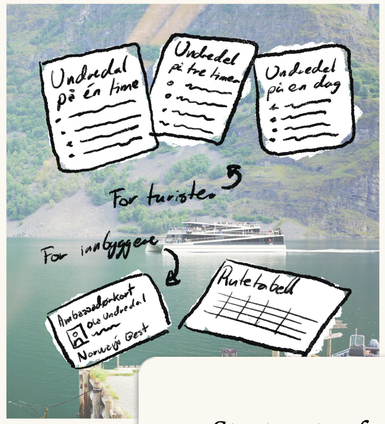

Bilde: Hvordan kunne

Lokalt Byrå

Startmotor for innbyggere

Hva om innbyggere hjalp hverandre med å få til nye initiativ i bygda?

Vernestatus gir Undredal goder, men også utfordringer knyttet til å gjennomslag på initiativ fra innbyggerne. Likevel har noen klart å få til ting og skjønt **hvordan de jobber med og ikke mot vernet.**

Hva om innbyggerne med erfaring og kunnskap om lokale forhold, kommunale forventninger og søknadsprosesser hjalp andre med å få ting til: **En felles dugnad** som bygdeakselerator inspirert av program som Toyen Unlimited. Det kan være faste eller enkle samlinger på kvelden som fungerer som **et kreativt og sosialt tilbud** hvor innbyggerne hjelper hverandre med å lage gode planer og tiltak.

Bilde: Hvordan kunne å hjelpe hverandre vært både praktisk og trivelig?

Lokalt Byrå

Landbruksturisme på egne premiss

Hva om man skapte et turisttilbud i landbruket for å håndtere de oppsøkende turistene?

Landbruket i Undredal er unikt med geiter og stølstradisjon, noe turistene viser **stor interesse** for gjennom å oppsøke gårdsdrifta. Likevel er det **ikke et ordentlig tilbud for turister** i bygda som bygger på dette, noe som gjør at de som helst vil jobbe i fred må finne seg i å stå på utstilling.

Hva om gårdbruka gikk sammen om å lage ett **ordentlig turisttilbud innen landbruket** som turistene ble slusa inn til? Samtidig kan man informere turistene om hvordan man kan være **en hoflig gjest** i Undredal.

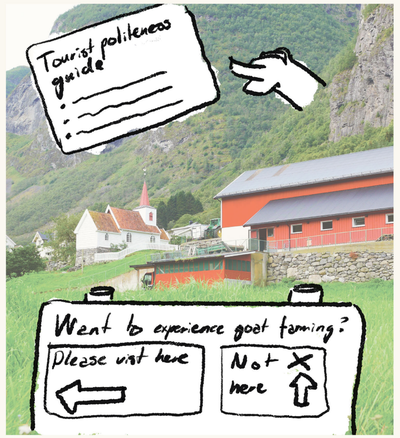

Bilde: Hvordan kan vi møte ettersprøselen etter gårdsopplevelser slik at andre får jobbe i fred?

Solvorn

Bygda Solvorn har også funnet måter å aktivisere deler av bygda som nå ligger under vern, hvor det å **styrke og utvikle de historiske småveiene sammen med bygdelaget** har vist seg som veien fremover for ei lita trang bygd, både for tilbud, aktiviteter og mobilitet.

Dette styrkes gjennom å utnytte at turistsesongen er kort og **ta midlertidigheten i bruk som en strategi** for å teste et **bilfritt bygdeliv**. Enkle tester av trafikale løsninger har gjort at tiltak treffer bedre og tilbud i sentrum kan nå utvikles uten at trafikksikkerheten er en like stor trussel.

Denne testen av midlertidighet har også smittet over i hvordan de sentrale parkeringsplassene på kaia nå kan bli en **testarena for nye tilbud for både besøkende og fastboende**. Å gi fra seg parkeringsplasser blir lettere ved å oppleve hva man kan få i gjengjeld.

Lokalt Byrå

Aktiv fjordsti

Hva om fortidas geiler og strandstijarmiljø er veien inn i framtida for bygdelivet i Solvorn?

Strandsitjarmiljøet og geilene er et av Solvorns unike særpreg, men i dag oppleves disse **historiske ferdselsveiene** som private. Det gjør at turistene ikke kjenner til de og de lokale ikke tar dem særlig i bruk.

Hva skal til for å snu denne trenden og **aktivisere** delene av bygda som i dag hviler under vernestatus? Kunne **utstyrsutleie** finansiert lokal utvikling? Kunne geilene inngått i **stifadderordninga** til bygdelaget? Kunne skilting og historisk formidling tydligere knyttet geilene sammen med den lokalhistoriske løypa? Kunne utvidet bruk skapt en **fjordsti** bort mot Hamn som gjorde veien til ei mulig båthavn lettere?

Lokalt Byrå

Midlertidig bilfritt bygdeliv

Hva om vi fant rette løsning på parkeringsproblemene ved å teste flest mulig løsninger enklest mulig?

Alle er enige om at parkeringa i sentrum ikke fungerer i dag. Håndheving er første steg, og det kommer, men hvordan kan vi vite hvilke trafikkregulerende tiltak som fungerer best?

Utfordring med trafikkregulering er at det er kostbart, **mye krav og veldig permanent**. Derfor er ofte tiltakene som lanseres basert på hva man tror vil funke. Siden turistsesongen i Solvorn er tidsbegrenset, burde vi benytte denne **midlertidigheten som en strategi** og **teste** hvordan et bilfritt bygdeliv oppleves og fungerer best før vi satser tid, penger og asfalt.

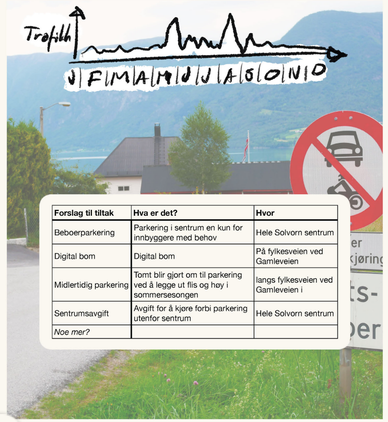

Forslag til tiltak	Hva er det?	Hvor
Beboerparkering	Parkering i sentrum en kun for innbyggere med behov	Hele Solvorn sentrum
Digital bom	Digital bom	På fylkesveien ved Gamleveien
Midlertidig parkering	Tomt blir gjort om til parkering ved å legge ut flis og høy i sommersesongen	langs fylkesveien ved Gamleveien i
Sentrumsavgift	Avgift for å kjøre forbi parkering utenfor sentrum	Hele Solvorn sentrum
Noe mer?		

Bilde: Hvordan håndterer vi best de sporadiske toppene av trafikk i sommersesongen?

Lokalt Byrå

Liv på kaia

Hva om kaia ble brukt til festplass, servering og arrangement?

Et bilfritt sentrum handler ikke først og fremst om å fjerne parkering, men om å lage plass til **nye og spennende aktiviteter** og tilbud. Om vi fokuserer på å **vise mulighetene** som ligger i dette vil de fleste kunne si seg enige i at å gå fem minutter ekstra ned til sentrum vil være verdt det.

Den gamle Pakkbui på kaia kunne blitt til mye fint, for eksempel en restaurant og bar. Men før vi går så langt til verks bør vi rydde og **aktivisere plassen utenfor** for skape forståelse for hvor vi er på vei.

Bilde: Hva skal til for at kaia blir Solvorn sin nye festplass?

Fjærland

Mer nytte av parkeringsplassene har også Fjærland fått. Der hvor bobilturister før stod gratis i stedet for på campingen, går nå overskuddet av parkeringsavgiften til et eget **fond for stedsutvikling** i bygda, forvaltet av det lokale bygdelaget.

Denne finansieringa og et samarbeid med næringsavdelinga til kommunen har nå gjort at **tomme bygg i sentrum av Fjærland har blitt en plattform for å teste nye konsept**. Dette skaper inntekt i turistsesongen, men også flere tilbud for innbyggere når hverdagsroen senker seg.

Riktignok har dette økt besøkstallene til bygda, men fondet tilrettelegger for at **den økte trafikken i større grad tas til fots eller med sykkel**. Dette gjør det lettere for myke trafikanter å ferdes i en bygd med større avstander, både rundt i bygda og opp på turstiene.

Lokalt Byrå

Fjærlandsfondet

Hva om bobilturistene finansierte stedsutvikling?

I dag står mange bobilturister gratis på kommunale parkeringsplasser i Fjærland. Dette øker både trafikkfaren for myke trafikkanter og belaster kommunal infrastruktur, uten å legge igjen penger til å opprettholde tilbudet. Siden turistene står der helt lovlig, blir tilbudet også i direkte konkurranse med **campingen**.

Hva om heller kommunen innførte parkeringsavgift i Mundal. Dette gir et insentiv til å benytte campingen, og overskuddet går til et **fond for steds- og næringsutvikling** i Fjærland, forvaltet av **Bygdelaget**.

Bilde: Hvordan kunne p

Lokalt Byrå

Pop-up bygda

Hva om man samarbeidet om å la nesten hvem som helst teste tilbud i tomme lokaler?

Fjærland, som resten av bygdene i prosjektet, har veldig klare sesonger hvor det er mulig å opprettholde tjenestetilbud. Dette kan benyttes som en god **plattform for gründere**. Kunne man funnet insentivordninger, som hjalp de som har en idé på beina, men hvor målet er tilbud for fastboende med **turistsesongen som økonomisk drahjelp**?

Hva om vi kunne hatt: kunsnerresidents, midlertidig bar, overnatting i sjøbua, helgeaktiviteter for barn og unge, bok- og matfestival, yoga og andre **idéer fra innbyggere** og lokalt næringsliv? Ideene finnes, men vi mangler rammeverket.

Bilde: Aa

Lokalt Byrå

Snarvei-bygda

Hva om man brukte turstier som ferdselsårer i hverdagen for innbyggere og turister til fots og sykkel?

Fjærland som bygd har større avstander og et ønske om styrket mikromobilitet rundt i bygda og opp i fjellet. I dag trekkes trafikken frem som en utfordring for å ferdes trygt for **myke trafikanter**.

Hva om man så bort ifra å legge gang og sykkelveier langs med bilveiene og heller fokuserte på **et styrket nettverk av tur og sykkelstier** rundt i bygda, som lar deg ferdes tryggere, raskere og renere? Konseptet kan innebære **hengebruer** hvor man kutter avstand, tilrettelagte **turstier** og **sykkel-deletjenester**.

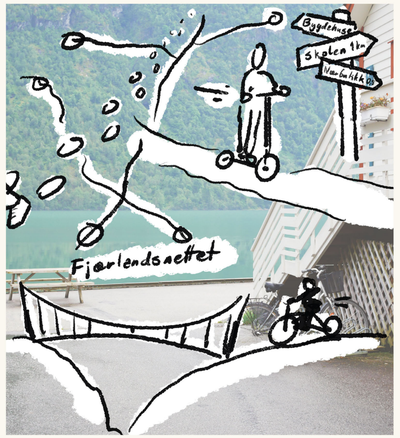

Bilde: Aa

05 Veien videre og refleksjoner

Om samarbeid med designere, på tvers av kommuner og sektorer

Kommunene Sogndal, Luster og Aurland
Lokalt Byrå og Ærа Strategic Innovation

Plan for realisering og prototyping

Innspillene fra aktørsamtalene har gitt oss muligheten til å justere kurs for konseptene videre og vekte hva vi ønsker å få testa i en prototype. Vi er så heldige å ha fått støtte fra DOGA sin ordning for inkluderende design. Disse midlene vil ta prosjektet over i en ny fase hvor vi sammen med kommunene gjennomfører én prototype i hver bygd.

Prosessen i å planlegge dette er allerede i gang, og målet er at prototypene skal gi et enda bedre beslutningsgrunnlag for hvordan å ta konseptene videre ut i en eventuell pilot. Parallelt med dette jobber vi også for å bygge forståelse for og kompetanse for testing internt i kommunene.

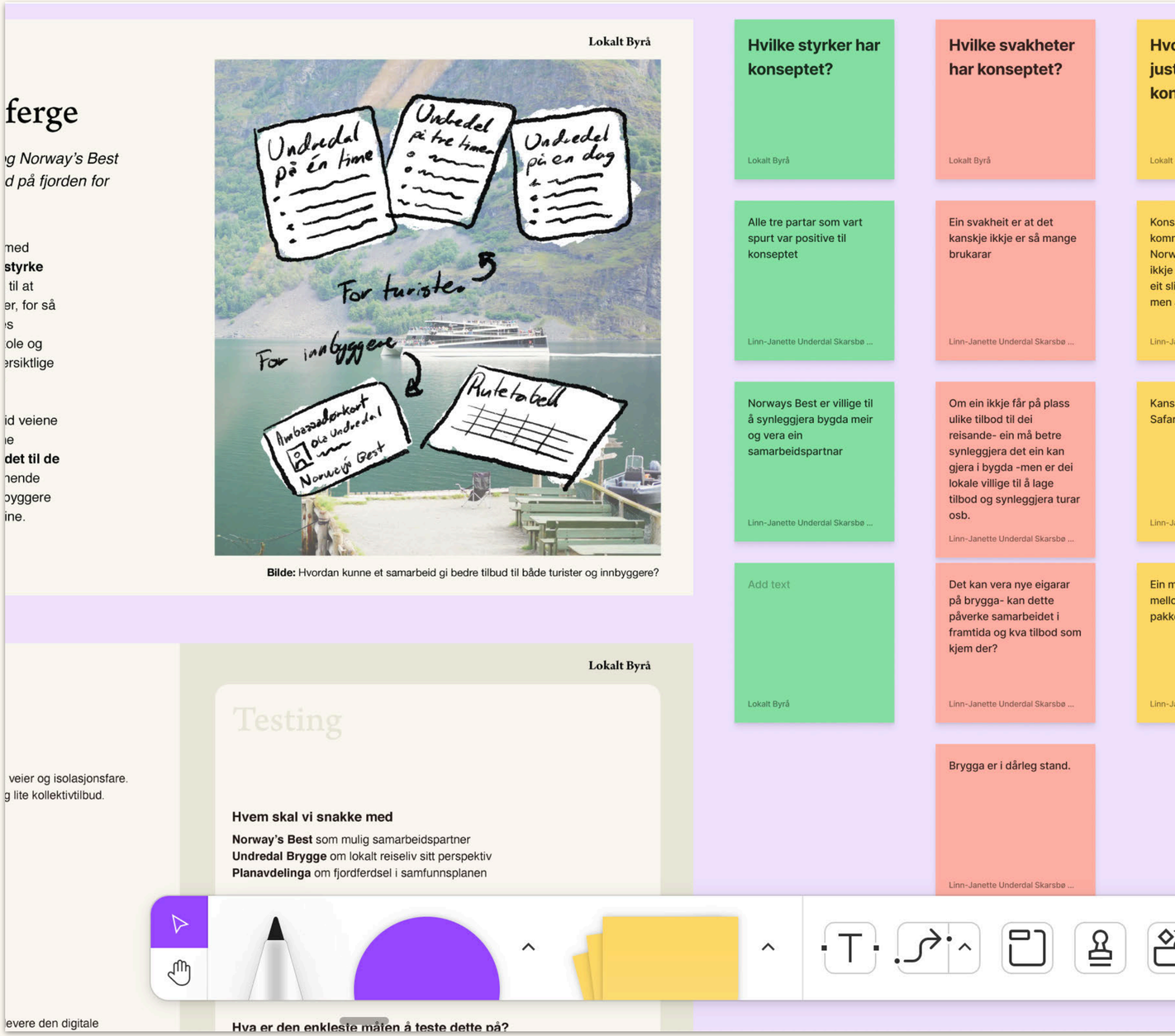

Refleksjoner fra kommunene

Avsluttende refleksjoner fra kommunene er at prosessen har vært ressurskrevende, men lærerik. Prosessen har fungert godt og vært samskapende, hvor Lokalt Byrå har stått for fasiliteringen og innholdet har blitt skapt sammen. Det å være så tett på prosessen og overgang fra fase til fase har også vært lærerikt for videre arbeid i kommunene, særlig om metodebruk og innbyggerinnvolvering.

Oppsummert sier kommunene at de er glad for at de søkte sammen på Gnist, valg av leverandør-team og at vi har søkt om videre støtte sammen.

Refleksjoner fra designerne

For oss som leverandør-team har det vært en ny og lærerik erfaring å skulle jobbe med tre ulike kommuner i én prosess. Selv om de deler utfordring og region er dette tre ulike organisasjoner, med ulike ressurser og utgangspunkt. Selv om vi har jobbet samskapende med kommuner fra før, er det alltid gøy å se hvor mye bedre resultatet blir når kommunen er med hele veien. Vi så for eksempel at kommunene som hadde representanter fra flere avdelinger tilstede under innbyggerverkstedene kunne bedre fange opp innspill på tvers av sektorne fra innbyggerne. Og det blir det jo en del av, da innbyggernes perspektiv, hverdagsliv og utfordringer ofte ikke passer inn i de pene organisasjonskartene man har brukt mye tid på å sette opp.

Vår jobb er først og fremst som fasilitatorer for å hjelpe med å strukturere all den kunnskapen og kompetansen som allerede bor i administrasjonen. Som designteam har vi også benyttet anledningen til å se på prosessen som en investering i form av videreutvikling av egne metoder. Samt test av mer sparsommelige måter å reise på som konsulenter.

Bilde Lokalt Byrå i solsteika like før avreise i van til Sogndal, Luster og Aurland

Hva koster dette, sånn egentlig?

Gnist er en ressurskrevende prosess som ber om leveranser langt over hva den betaler for. Avbildet er en fiktiv faktura som gir et estimat for hva en slik prosess *egentlig* ville kostet. I alle fall om resultatet skulle være en samskapende prosess som bygger kompetanse i kommunene og leverer 10 testede konsepter med plan for realisering, i tillegg til idéskisser for senere bruk.

Vi mener dette er hva distriktskommuner har behov for å få ut av en slik prosess. Man kan alltids nedskalere prosessen, men vi frykter det eneste man da hadde fått igjen er en fin presentasjon med løse idéer uten en måte for kommunene å ta dette videre eller overføre metodikken til andre prosjekter. Og fine presentasjoner løser ikke samfunnsutfordringer.

Vi mener at merverdien ligger i hva en slik endret arbeidsmetodikk og ny kompetanse kan gi på sikt. Som designere ønsker vi å fortsette å videreutvikle egne metoder og se hvordan vi kan drive enda mer nøkternt enn å reise på feltstudie i bobil. Men vi trenger også at forvaltninga vrir den mentale bryteren fra å se på dette som en kostnad til en investering.

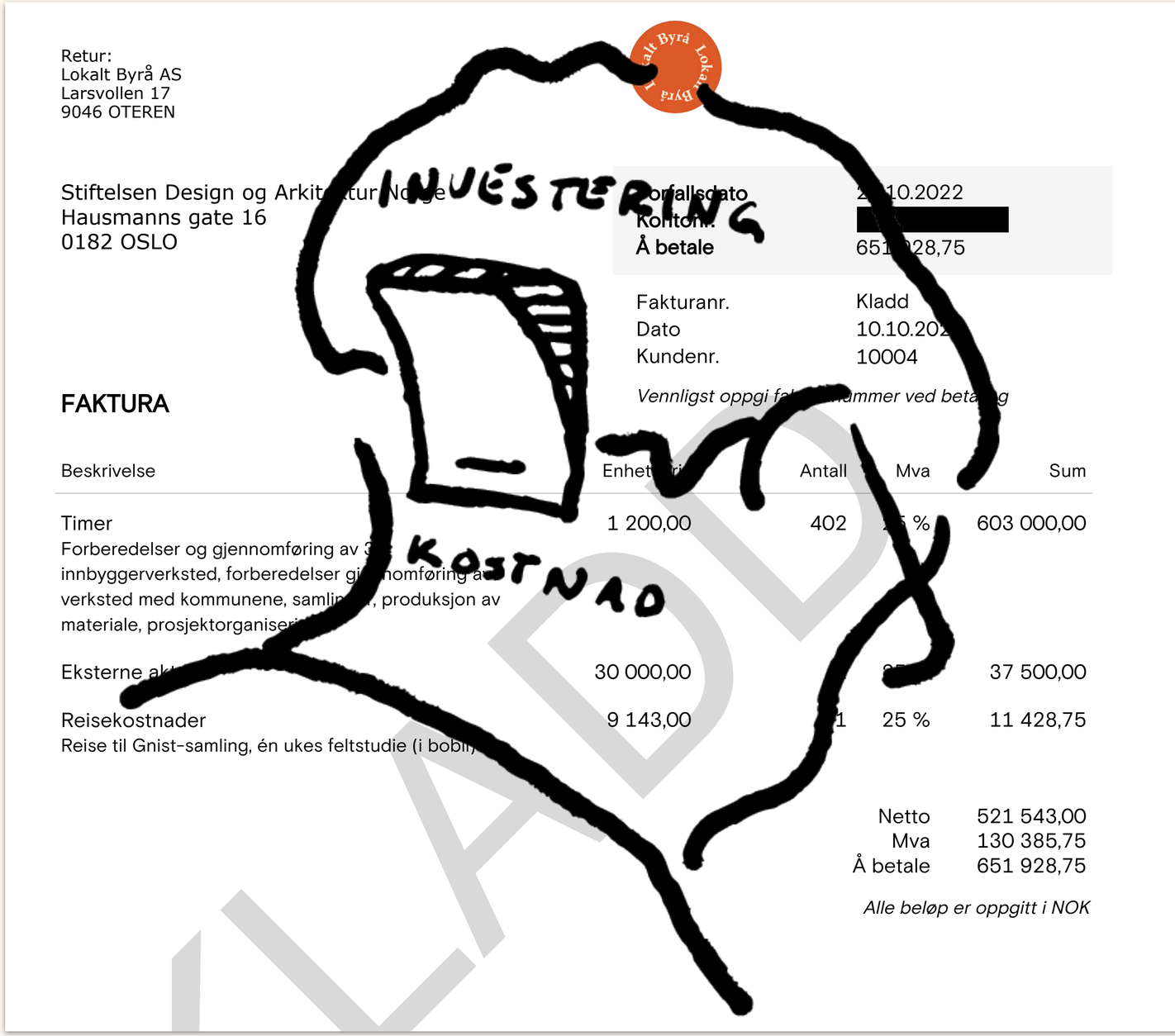

Kollasje Vi må skru den mentale bryteren fra å tenke kostnad til å tenke investering

06 Vedlegg

Nøkkelinnsikter og løsningsportefølje

Kommunene Sogndal, Luster og Aurland
Lokalt Byrå og Ærа Strategic Innovation

1: Verdi i dag

Lokalt engasjement - Aktive lag, foreninger og naboskap

- *Undredalsbui* og *Hansaløa* er et nav i lokalsamfunnet og viktig møteplass, særlig i månedene med lite aktivitet.
- Solvorns bygdelag er en aktiv kulturbærer og arrangør.
- Fjærland har en gjennomgående stolthet over alle aktørene som opererer i bygda, i tillegg til aktivt bygdelag.

Sesongvariasjoner - Aktivitet på sommeren, ro på vinteren

- Sommersesongen i Undredal gjør at lokale bedrifter kan utvide tilbudet og klare seg gjennom vinteren
- Solvorn blir ei levende badebygd med småbyliv på sommeren, akkurat nok til at vintersesongen ønskes velkommen
- Fjærland har en rik historie for sommerturisme som har gitt bygda tilgang på penger og ny teknologi som strøm og telefon

Den urbane bygda - Det er i sentrum ting skjer, men naturen og roen er alltid tett på

- Undredals geografi gir den sterkeste følelsen av tetthet, selv om det ikke er et stort mangfold av tilbud
- Solvorn er badebygda med stort potensiale langs vannkanten
- Selv om Fjærland har mest spredt bebyggelse, er man likevel enig om at det er Mundal som er sentrumet.

Bilde Underdøler har sin egen kopp hengende på butikken

2: Utfordringer og bekymringer

Trafikale problem - fremkommelighet, trafikksikkerhet, parkeringsplasser og trivsel

- Undredal: Cruiseturistene blir ikke lenge før de kjøres videre, og turistene som blir bruker ikke parkeringa som er lagt utenfor bygdesentrum
- Solvorn: Sentrumsparkeringa overholdes ikke og utvikling av parkeringsløsninger henger bak utvikling av badefasiliteter og turistmagneter.
- Fjærland: Regulering av sentrumsparkering henger etter utvikling i bobilturisme

Ubegrenset vekst - begrenset areal og kapasitet, men ingen sikkerhet mot at begeret renner over

- Undredal: *«Vi vil ikke bli som Flåm»* er en gjennomgående holdning
- Solvorn: Større bekymring over lokale badeturister fremfor internasjonale turister
- Fjærland har mulighet til å ta imot flere på camping og hotell, men mangler rammene for å utvikle tilbudet og sluse inn turistene på en ordentlig måte.

Reguleringer hindrer utvikling - bygdas status og verdi står i veien for dens videre liv

- Undredal føler seg nedprioritert som område for boligbygging og bosetting. Vanskelig å komme inn på markedet. Kommunen og bygdelaget har lokaler, men hva skal skje med dem?
- Solvorns vernestatus oppleves som et hinder for oppgraderinger som gjør husene attraktive for videre liv i en moderne verden, som brannsikring eller energieffektivisering.
- Fjærland har liten variasjon i boligmasse til hinder for bosetning.

Bilde Solvorn sentrum

3: Drømmebygda

Ei tilgjengelig bygd - til, fra og gjennom bygda på sjø og land

- Et Undredal som utnytter hver centimeter godt og smartere, samt får flere besøkende via sjøveien.
- I Solvorn vil folk at besøkende skal komme til fots eller via buss og de fastboende kan ta fjorden mer i bruk.
- Fjærland har større avstander enn de andre bygdene, og ønsker bedre tilrettelegging for mikromobilitet rundt i bygda og opp i fjellet.

Ei tilflyttervennlig bygd - lys i husa og kaffe i hånda

- I Undredal leies ikke lenger boligene ut til AirBnB, men brukes som primærboliger med utleiehybler hvor langtidsleie blir å foretrekke.
- Tilbud om småbåtplass i Solvorn for fastboende og differensiert boplikt trekker til seg nye fjes som ønsker et bygdeliv utafor dørstokken og storby(gd)liv Sogndal på kloss hold.
- Smart tilrettelegging for boligbygging med tanke på matjord og fortetting løser opp innbyggernes frustrasjon rundt tilflyttermuligheter. Ekstra fokus på organisasjonslivet fra kommunen sin side er med på å motvirke utbrenthet i frivilligheten

Utvida tilbud - sosiale møteplasser og funksjoner når tempoet roer seg

- I Undredal blir ungdomshuset og skolebygget bedre utnyttede ressurser, men med et fortsatt sterkt eierskap av lokalbefolkninga.
- Solvorn knytter sammen geilene og kaia til en urban bygdesjøfront, med butikker og verksteder oppe i bebyggelsen.
- Næringsbyggene i Fjærland blir operative og får utløst sitt fulle potensial.

Bilde Kaféen Nesten Heime i Solvorn

4: Reiselivet i drømmebygda

En sakte turisme - folk som blir, folk som gir og kanskje kommer tilbake

- I Undredal finner man balanse og samarbeid mellom tradisjonslandbruket og reiselivet. Man kan oppleve gårdslivet, og kanskje til og med oppdage at man vil bli.
- I Solvorn sørger tilrettelegging for campingbiler, flere turistaktiviteter og en innsats fra innbyggerne selv for at nærbutikken og kaféen blomstrer på ny gjennom hele året.
- Fjærland blir et mekka for naturopplevelser, med ordentlige campingmuligheter i nærheten av bre, fjord, guide- og utstyrstilbud.

En utvidet sesong - en jevnere strøm som skaper et mer stabilt tilbud

- I Undredal vil det si at tilbudene må komme «hjem» til bygda, i stedet for at bygda blir tilbudt av noen andre.
- I Solvorn kan en aktiv kommune styrke primære tilbud og legge tilrette for nye.
- Et Fjærland hvor kommunen sørger for at strengere regulering styrker tilbudene.

Helhet i tilbudene - å satse på det man er gode på og som skaper mest synergier

- Undredal løser opp interessekonflikter og samler seg om én felles profil for bygda, til det beste for alle. Trandisjonslandbruket, fjella og fjorden står sentralt.
- Solvorn større utnyttelse av plassens kriker og kroker, samt tilbud som gir tilbake til lokalsamfunnet.
- Fjærland satser på kunnskapsbasert turisme, aktiviteter i naturen, formidling og avkobling.

Bilde Mundal sentrum i Fjærland

5: Reiselivet i dag

Reiselivet er stort sett positivt for bygdene

- Undredal klar link mellom opprettholdelsen av bui og turisme, tross slitasje på tålmodighet.
- I Solvorn er innbyggerne stolte over hotella, selv om det er begrensa hvor mye innbyggerne kan benytte seg at dem selv.
- Fjærland er stolte over historia si med cruiseturisme, og er i ferd med å utvikle seg mot mer aktivitetsbasert turisme.

Ulik grad av samarbeid

- Undredal er preget av noen få sterke stemmer som gjerne vil styre ting selv
- I Solvorn har de ulike tilbyderne av overnatting funnet hver sin nisje, og er positive til å finne gode løsninger sammen
- I Fjærland ser flere mulighetene, men man ønsker seg mer støtte fra kommunen for å kunne ta dem i bruk. Hotel Mundal oppleves som et stort hinder på veien.

Problemene ser ikke ut til å ligge hos aktørene i seg selv, men heller i mangel på smart tilrettelegging i infrastrukturen

- Undredal preges av dårlig regulert parkering og transportmuligheter
- Solvorn sliter først og fremst med manglende håndheving, men ser også ut til å ha flere underutnytta muligheter
- Fjærland har ikke fulgt med i timen på bobilutviklinga, noe som gjør at et relativt lite antall bobiler er vanskelig å håndtere

Bilde I Undredal prøver man å lose trafikken

6: Frø

Midlertidighet som strategi

- Undredal har tomme lokaler som kan videreutvikles. Kan man planlegge for fleksibel bruk?
- Intensiteten i Solvorn preges av vær og forhold, så hvorfor tilrettelegge fast for bare noen få dager i året?
- Kaia på Fjærland (og Solvorn) må reguleres for å håndtere bobiler. Kan man teste ut sosiale tilbud her?

Sats på særpreget

- Undredal har geiter, støler og ei trang bygd
- Solvorn har strandsitjarmiljøet, badelivet og hotella
- Fjærland har breen, fjella og naturaktivitetene

Åpne for nye tanker inn i eksiterende ressurser

- Undredal: Kreative kontor, retreats og gardsturisme?
- Solvorn: Livet på kaia, fjordsti og servering for folk flest?
- Fjærland: Kunstnerresidens med bokbyen og skolen,

Bilde Bokbyen Fjærland

Undredals beste ferge

Hva om bygda, (fylkes)kommunen og Norway's Best samarbeidet om å skape bedre tilbud på fjorden for innbyggere og turister?

Turistene som kommer til Undredal i dag med ferge er en **underutnyttet mulighet til å styrke reiselivet og tilbudet i bygda**. Det ser ut til at besøkende turister blir i bygda i 20 minutter, for så å reise videre. På de samme veiene ferdes lokalbefolkningen til og fra barnehager, skole og jobb. Kunne vi samarbeidet om å lage oversiktlige program for å **bruke mer tid i Undredal?**

Fjorden er alltid åpen, men det er ikke alltid veiene som gjør det sårbart for fastboende. Kunne turistfergene blitt **en del av kollektivtilbudet til de fastboende** gjennom et kollektivkort? Lignende eksempel ser vi på Flåmsbanen, hvor innbyggere blir **ambassadører** og tar med gjestene sine.

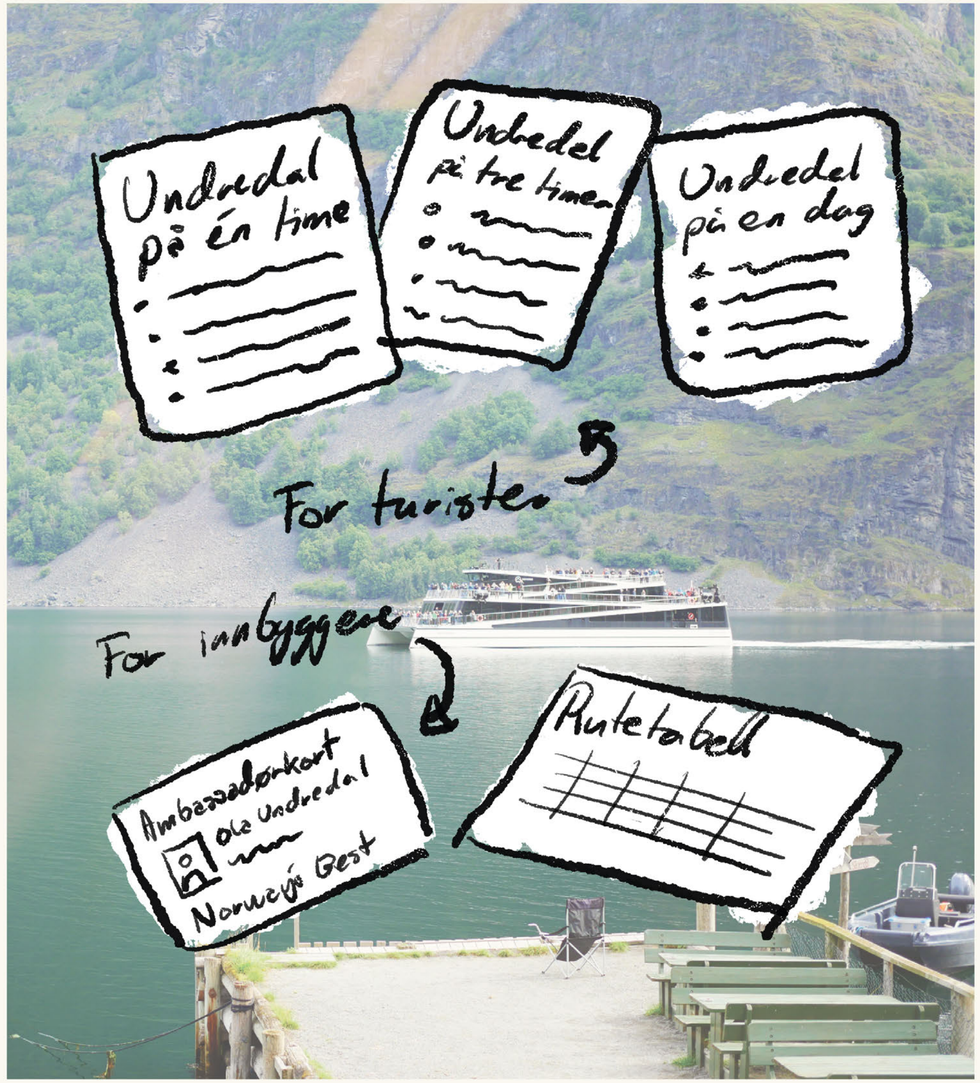

Bilde: Hvordan kunne et samarbeid gi bedre tilbud til både turister og innbyggere?

Utfordringer

- Utfordrende veiforbindelse, som stengte veier og isolasjonsfare.
- Avhengig av bil om man vil bo i bygda og lite kollektivtilbud.
- Økende biltrafikk i turistsesongen.

Verdier

- Livet blant fjord og fjell
- Den urbane bygda
- Ønsker om mer sakte turisme

Involverte

- **Kommunen og fylkeskommunen** kan levere den digitale infrastrukturen og bidra med delfinansiering.
- **Innbyggere** kan gi innspill til avgangstider og må benytte seg av tilbudet.
- **Næringsliv** som Norway's Best og The Fjords kan tilby lokalbefolkningen skyss. Lokalt næringsliv i Undredal kan skape tilrettelagte tilbud for besøkende som kommer med ferga.

Testing

Hvem skal vi snakke med

Norway's Best som mulig samarbeidspartner
Undredal Brygge om lokalt reiseliv sitt perspektiv
Planavdelinga om fjordferdsel i samfunnsplanen

Hva lurer vi på?

Hva skal til for at kommunen, reiselivsaktørene i bygda og Norway's best kan samarbeide om et mer helhetlig reiselivstilbud og kollektivtransport på fjorden?

Hva er den enkleste måten å teste dette på?

La innbyggere få reise gratis med ferja i en avgrensa periode for å teste bruk og funksjon. Starte med informasjon ved ankomstkaia om hvilke tilbud som finnes.

Parallelt har man en prosess hvor fylkeskommunen kobles på testen for å se hvordan tilbudet kan inngå i kollektivtilbudet.

Inspirasjon

Norway’s Best er allerede et eksempel til etterfølgelse på dette punktet gjennom sitt Ambassadørkort på både Flåm- og Ofotbanen.

Frø

- Reiselivet genererer inntekt som kommer alle tilgode.
- Turismen bør i mykje større grad komme sjøvegen. Underveis er det mykje historie å formidle.
- Benytte sjøveien mer og vise hvor fint det er her hele året.

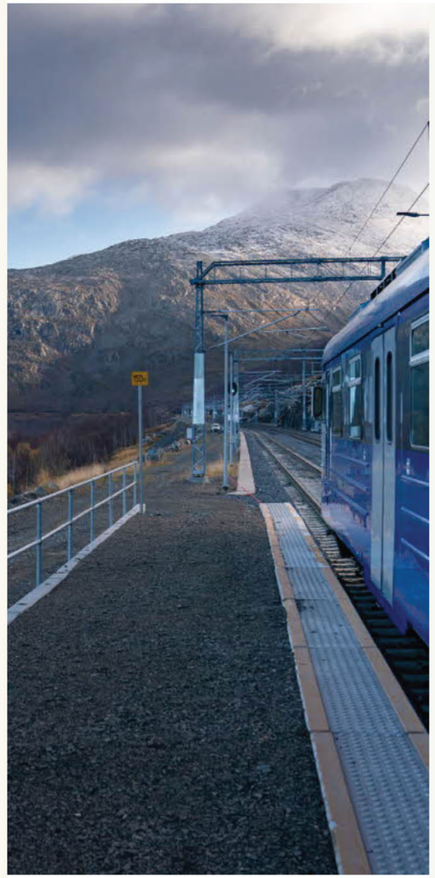

dørkort

osatt i Narvik kommune
ytning langs jernbanen
dørkort som gir mulighe-

Ambassadørkort

Ambassadørkortet er personlig og kan ikk

Korttype
1 voksen
Familie (2 voksne + barn u/ 18 år i samme huss
Student

Ambassadør Bedriftsko

Ambassadør Bedriftskort kan kjøpes av b
forretningsforbindelser.

Korttype	Pr
1 Person	25
2 personer	35
3 personer	45

Landbruksturisme på egne premiss

Hva om man skapte et turisttilbud i landbruket for å håndtere de oppsøkende turistene?

Landbruket i Undredal er unikt med geiter og stølstradisjon, noe turistene viser **stor interesse** for gjennom å oppsøke gårdsdrifta. Likevel er det **ikke et ordentlig tilbud for turister** i bygda som bygger på dette, noe som gjør at de som helst vil jobbe i fred må finne seg i å stå på utstilling.

Hva om gårdbruka gikk sammen om å lage ett **ordentlig turisttilbud innen landbruket** som turistene ble slusa inn til? Samtidig kan man informere turistene om hvordan man kan være **en høflig gjest** i Undredal.

Bilde: Hvordan kan vi møte etterspørselen etter gårdsopplevelser slik at andre får jobbe i fred?

Utfordringer

- Noen opplever turistene i landbruket som plagsomt.
- Landbruksturisme er en underutnytta mulighet i bygda.

Verdier

- Bygda er stolte over gårds, geite og stølstradisjonene.
- Ønske om å drive landbruk uten avhengighet av turisme.

Involverte

- **Landbruksaktører** må kunne gå sammen for å avgjøre hvem man ønsker skal bli besøksgård som det senere blir henvist til.
- **Reiselivsaktører** kan bidra med ekspertise i å ta i mot turistene
- **Verdsarvfjorden** kan bidra som koordinator

Testing

Hvem skal vi snakke med

Fjordafari som en mulig arrangør med erfaring
Bonde som har prøvd landbruksturisme
Bonde som ikke ønsker å delta i landbruksturisme

Hva lurer vi på?

Hva skal til for å få et fungerende tilbud til turister med interesse for landbruket som holder dem unna bøndene som vil ha fred og ro?

Hva er den enkleste måten å teste dette på?

Prate med nærgående turister om hvordan de kan oppleve landbruket på en høflig og respektfull måte.

Inspirasjon

Taste of Træna tilbyr en lokal matopplevelse hjemme på kjøkkenet hos Ida Buschmann på Træna. Lokal mat og opplevelser kan tilbys til turister selv om det er hjemme hos noen. Et slikt tilbud kan tilby det genuine, i en arena hvor besøket er ønsket.

Frø

- Turistar er ute etter den genuine opplevinga. Dette er ei levande jordbruksbygd, og dei som kjem hit vil sjå dei.
- Se utfordringer som en mulighet til å endre noe til det bedre

Bilde: http://tenktraena.no/prosjekt/tasteoftraena/

Startmotor for innbyggere

Hva om innbyggere hjalp hverandre med å få til nye initiativ i bygda?

Vernestatus gir Undredal goder, men også utfordringer knyttet til å gjennomslag på initiativ fra innbyggerne. Likevel har noen klart å få til ting og skjønt **hvordan de jobber med og ikke mot vernet.**

Hva om innbyggerne med erfaring og kunnskap om lokale forhold, kommunale forventninger og søknadsprosesser hjalp andre med å få ting til: **En felles dugnad** som bygdeakselerator inspirert av program som Tøyen Unlimited. Det kan være faste eller enkle samlinger på kvelden som fungerer som **et kreativt og sosialt tilbud** hvor innbyggerne hjelper hverandre med å lage gode planer og tiltak.

Bilde: Hvordan kunne å hjelpe hverandre vært både praktisk og trivelig?

Utfordringer

- Innbyggere opplever vernestatus som en hindring for å få gjennomført tiltak.
- Noen sterke personer kan bli stående alene med sitt uten å hverken få eller gi hjelp

Verdier

- Engasjerte innbyggere som ser muligheter og vil få til ting
- Vernestatus er avhengig av støtte i folket

Involverte

- **Innbyggere** med erfaring og kunnskap stiller opp og hjelper andre til det beste for bygda.
- **Organisasjonslivet** stiller med lokaler og organisering
- **Kommunen** stiller opp som en dialogpartner for å dele sitt perspektiv.

Testing

Hvem skal vi snakke med

Hansaløa som eksempel på erfaring som kan deles
Verdsarvparken som en mulig koordinator
Kulturkoordinator som kommunens perspektiv

Hva lurer vi på?

Hva skal til for at en sosial kveld der innbyggere hjelper hverandre med å utvikle idéene sine blir en suksess?

Hva er den enkleste måten å teste dette på?

Vi kan arrangere én kveld i samarbeid med Grendelaget hvor folk tar med seg sin idé eller utfordring og hjelper hverandre med å løse dem.

Inspirasjon

Tøyen Unlimited i Oslo er en såkalt nabolagsinkubator, hvor innbyggere kan komme med ideen sin og få hjelp av veiledere med å strukturere arbeidet og legge en forretningsplan.

Frø

- Gi og ta: bygge kultur for samarbeid hvor vi deler ressurser og alle tjener
- Hjelpe flere tørre/kunne å sette i gang
- Hvis vi samkjører og samarbeider, kan reiselivet gi inntekter og aktiviteter som gavner bygda som helhet

Underdøl 32.0

Hva om neste generasjon Underdøler jobba ut et felles bilde av hvordan de kan sette sitt preg når de skal forvalte bygda på vegne av de 31 tidligere generasjonen?

Undredal er en bygd med lange slektsrekker og rik historie. Om bygda skal forvaltes godt også inn i framtiden krever det at neste generasjon også får lov til å være med å sette sitt preg.

Hva om unge innbyggerne i bygda ble organisert på en måte som ga mulighet til å påpeke utfordringer i hverdagen? Hva om dette kunne bli et sterkt nettverk som lot flere slippe til? Og kunne dette nettverket gjøre at det er gode forutsetninger for 33. generasjon Underdøler om noen år?

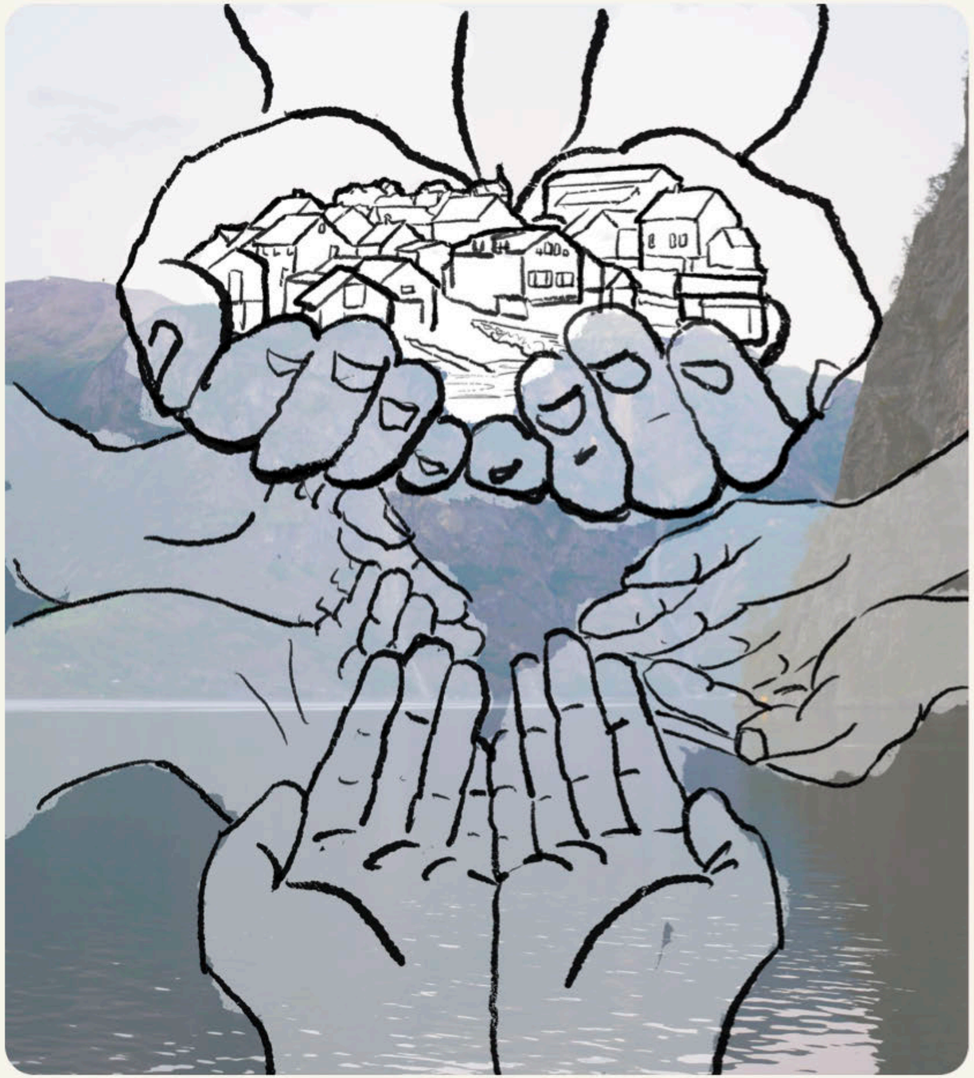

Bilde: Hva kan vi gjøre for å skape samhold og initiativ sammen med neste generasjon?

Utfordringer

- Få fleire fastbuande. Helst unge folk
- Dei same folka som bidreg når det gjeld friviligge lag og aktivitetar ein lagar til. Lite folk å ta av i bygda
- Det blir fødd ungar i bygdi, men det blir lite ungar til å leikje saman (i same alder)

Verdier

- Mange unge har flytta heim
- Har masse fine venner her i bygda i alle aldre <3 (som deler felles interesser og kan nerde om geit)
- Yngre flytter til Undredal
- Folk hjelper hverandre

Involverte

- **Ungdomslaget** med lokaler for eventuelle møter
- **Kommunen** bidrar med eventuell finansiering, men ikke minst tillit og tilgang til kommunale fasiliteter. Samt gjøre en eventuell ressursgruppe til en viktig høringsinstans i arbeidet med planer og tjenesteutvikling.

Testing

Hvem skal vi snakke med

Unge innbyggere som har flytta hjem eller til bygda.
Unge fraflyttere som ikke ville eller kunne bo videre i bygda.
Unge feriefolk som kunne vurdert å flytte til bygda.

Hva lurer vi på?

Hva skal til å bygge et sterkt nettverk mellom unge Underdøler i og utenfor bygda som kan drive videreutviklinga av bygda?

Hva er den enkleste måten å teste dette på?

Arrangere en sosial kveld for unge Underdøler i og utenfor bygda med fokus på å bli kjent og finne ut av hvordan man kan hjelpe og støtte hverandre, f.eks. felles turer med småbarna.

Underdøl 32.0 Underdal

Inspirasjon

Perspektivmeldingen Unge stemmer er et prosjekt initiert av Kunnskapsbanken Nord-Norge støttet av Sparebankstiftelsen hvor unge voksne mellom 18 og 34 år fra hele landsdelen fikk utforske mulige løsninger for å skape et attraktivt og inkluderende Nord-Norge.

Frø

- Drøymebygda har en skole som er operativ, med mange barn
- Folkehøgskole for de i midtlivskrise på skolebygget! Det fins ikke!

Aktiv fjordsti

Hva om fortidas geiler og strandstijarmiljø er veien inn i framtida for bygdelivet i Solvorn?

Strandsitjarmiljøet og geilene er et av Solvorns unike særpreg, men i dag oppleves disse **historiske ferdselsveiene** som private. Det gjør at turistene ikke kjenner til de og de lokale ikke tar dem særlig i bruk.

Hva skal til for å snu denne trenden og **aktivisere** delene av bygda som i dag hviler under vernestatus? Kunne **utstyrsutleie** finansiert lokal utvikling? Kunne geilene inngått i **stifadderordninga** til bygdelaget? Kunne skilting og historisk formidling tydligere knyttet geilene sammen med den lokalhistoriske løypa? Kunne utvidet bruk skapt en **fjordsti** bort mot Hamn som gjorde veien til ei mulig båthavn lettere?

Bilde: Aa

Utfordringer

- Turistene kjenner ikke til strandsitjarmiljøet
- Vernestatus oppleves mer som hinder enn fordel

Verdier

- Stolthet over historisk bebyggelse
- Ønske om å ta fjorden og vannkanten mer i bruk

Involverte

- **Kommunen** må være tydelige på hva som er lov og ikke lov å gjøre i området
- **Bygdelaget** vedlikeholder stiene som del av stifadderordninga, og tester hva som er mulig å få til
- **Næringsaktører** driver utleie av utstyr, sannsynligvis i sammenheng med annen virksomhet

Testing

Hvem skal vi snakke med

Bygdelaget / **Sogelaget** som mulig samarbeidspartner
Tidligere planlegger med historisk perspektiv
Vernskoordinator som fagekspert på vern og bruk

Hva lurer vi på?

Hva er små enkle grep vi kan gjøre innenfor vernestatusen som gjør at området inviterer til ferdsel og aktivitet mellom kaia og Hamn?

Hva er den enkleste måten å teste dette på?

Test av mindre tiltak for å gjøre stiene mer velkomne i samarbeid med bygdelaget

Inspirasjon

Historiske vandreruter er et eksempel på både korte og lange ruter som er tilrettelagt gjennom frivillighet og for kulturhistorisk bevaring.

Frø

- Lokalhistorisk løype
- Organisert samarbeid mellom verdsarvsenter-tilbud i Solvorn
- Etter gammalt så er det ein fjordsti fra Hamn og bort til Storekaien. Tenk å kunne kalle denne vegen for Fjordstien.
- Bilfritt bygdetun
- Stifadderordningen til bygdelaget

Bilde: http://historiskevandreruter.no/

Liv på kaia

Hva om kaia ble brukt til festplass, servering og arrangement?

Et bilfritt sentrum handler ikke først og fremst om å fjerne parkering, men om å lage plass til **nye og spennende aktiviteter** og tilbud. Om vi fokuserer på å **vise mulighetene** som ligger i dette vil de fleste kunne si seg enige i at å gå fem minutter ekstra ned til sentrum vil være verdt det.

Den gamle Pakkbui på kaia kunne blitt til mye fint, for eksempel en restaurant og bar. Men før vi går så langt til verks bør vi rydde og **aktivisere plassen utenfor** for skape forståelse for hvor vi er på vei.

Bilde: Hva skal til for at kaia blir Solvorn sin nye festplass?

Utfordringer

- Mangel på sosiale tilbud for innbyggere og besøkende
- Rot på kaia

Verdier

- Fjorden som identitet, ressurs og særpreg
- Følelsen av «småbyliv» i bygda på sommerstid

Involverte

- **Kommunen** overtar tomta og legger til rette for pop-up aktiviteter på området
- **Næringslivet** stiller med servering eller andre aktiviteter ifm test-helg

Testing

Hvem skal vi snakke med

Plansjef og **byggesjef** som eksperter på ekspropriering
Kultursjefen rundt erfaring med flerbruksområder
Vigleik Vinje om erfaringer fra Karmøy badebrygge

Hva lurer vi på?

Hva skal til for å gjøre kaia til ei festkai, et sosialt flerbruksområde?

Hva er den enkleste måten å teste dette på?

Arrangere en bygdefest på kaia for en kveld med servering for å se om det har verdi for innbyggerne.

Inspirasjon

I Skudeneshavn på Karmøy har de midlertidig omgjort en parkeringsplass til en offentlig badeplass. Prosjektet har vært en test i å la innbyggere få oppleve selv hva som skjer når parkeringsplasser (som kommunen har veldig mye av) blir ofret til fordel for aktivitet i byen. Nå er det ingen som savner parkeringsplasser på kaia.

Frø

- Pakkbui: Tenk om det kunne vore ein fin kafé
- Badstu i pakkhuset
- Pub og flere spiseplasser

Midlertidig bilfritt bygdeliv

Hva om vi fant rette løsning på parkeringsproblemene ved å teste flest mulig løsninger enklest mulig?

Alle er enige om at parkeringa i sentrum ikke fungerer i dag. Håndheving er første steg, og det kommer, men hvordan kan vi vite hvilke trafikkregulerende tiltak som fungerer best?

Utfordring med trafikkregulering er at det er kostbart, **mye krav og veldig permanent**. Derfor er ofte tiltakene som lanseres basert på hva man tror vil funke. Siden turistsesongen i Solvorn er tidsbegrenset, burde vi benytte denne **midlertidigheten som en strategi** og **teste** hvordan et bilfritt bygdeliv oppleves og fungerer best før vi satser tid, penger og asfalt.

Forslag til tiltak	Hva er det?	Hvor
Beboerparkering	Parkering i sentrum en kun for innbyggere med behov	Hele Solvorn sentrum
Digital bom	Digital bom	På fylkesveien ved Gamleveien
Midlertidig parkering	Tomt blir gjort om til parkering ved å legge ut flis og høy i sommersesongen	langs fylkesveien ved Gamleveien i
Sentrumsavgift	Avgift for å kjøre forbi parkering utenfor sentrum	Hele Solvorn sentrum
Noe mer?		

Bilde: Hvordan håndterer vi best de sporadiske toppene av trafikk i sommersesongen?

Utfordringer

- Parkeringskaos på kaia. Plassene brukes til mer enn det tiltenkte formålet.
- Trafikkork på vei ned til kaia.
- Begrenset med plass man kan bruke til parkering.

Verdier

- Å få mye av biltrafikken ut av bygdesentrum vil skape et mer avslappa og menneskevennlig bygdesentrum

Involverte

- **Kommunen** må omregulere parkeringa på kaien og ny parkering utenfor sentrum
- **Innbyggere** må være samstemt om at å flytte parkeringa ut av sentrum er en god idé

Testing

Hvem skal vi snakke med

Tidligere planlegger med innsikt i trafikkplanlegginga
Fylkeskommunen som eier av deler av veistrekningen
Teknisk og **planavdeling** som fageksperter

Hva lurer vi på?

Hva skal til for å regulere et bilfritt bygdeliv? Hva er de enkleste grepene å komme i gang med å teste?

Hva er den enkleste måten å teste dette på?

En parkeringsplass trenger ikke å være mer en en gressflekk med halm eller flis for å parkere en bil. Et beboerkort og skilt trenger bare printes før det testes. En bomring trenger ikke være operativ for å måle en effekt.

Inspirasjon

Lasernissen fra Mo i Rana er et eksempel på juksetiltak som målbart har senket farten på en utsatt strekning. Nå er ikke tiltaket anbefalt som en permanent løsning, men et godt eksempel på enkelt og kreativt tiltak for å teste effekt, får man eventuelt gjør noe permanent.

Frø

- Parkering til kyrkja
- Ein bom eller liknande ved f.eks. Brekka, der alle dagsbesøkande betalar for tida i sentrum. Alternativ parkering utanfor (f.eks Moen)
- Fleksibel reservering / øremerka parkering ved behov

Bilde: https://www.nrk.no/nordland/_lasernissen_-stopper-bollene-1.8263858

Fjærlandsfondet

Hva om bobilturistene finansierte stedsutvikling?

I dag står mange bobilturister gratis på kommunale parkeringsplasser i Fjærland. Dette øker både trafikkfaren for myke trafikkanter og belaster kommunal infrastruktur, uten å legge igjen penger til å opprettholde tilbudet. Siden turistene står der helt lovlig, blir tilbudet også i direkte konkurranse med **campingen**.

Hva om heller kommunen innførte parkeringsavgift i Mundal. Dette gir et insentiv til å benytte campingen, og overskuddet går til et **fond for steds- og næringsutvikling** i Fjærland, forvaltet av **Bygdelaget**.

Bilde: Hvordan kunne parkeringsavgift blitt en driver for næringsutvikling i Fjærland?

Utfordringer

- Trafikale problem - fremkommelighet, trafikksikkerhet, parkeringsplasser og trivsel
- Regulering av sentrumsparkering henger etter utvikling i bobilturisme
- Gratisparkering konkurrerer med campingen

Verdier

- Turisme trukket inn som noko positivt og ein stor verdi for bygda
- Vilje til å prøve ut noko nytt

Involverte

- **Kommunen** stiller med relevante etater (Veg og park, Teknisk) og står for implementering av selve løsninga. I tillegg må det politisk vedtak til for den økonomiske ordninga med overskudd til Bygdelaget behandles. Kommunen må også sjekke de juridiske rammene.
- **Organisasjonslivet** gjennom Bygdelaget må organisere søknadsordning for midlene.

Testing

Hvem skal vi snakke med

Bygdelaget som mulig samarbeidspartner
Vei og park som fagekspert
Juridisk rådgiver rundt juridiske muligheter

Hva lurer vi på?

Hva skal til for å finne en samarbeidsmodell for et parkering- og næringsfond som fungerer for både bygdelaget og kommunen.

Hva er den enkleste måten å teste dette på?

Teste parkeringsløsningen en sesong for å få et inntrykk av effekten. Gi Bygdelaget et engangsbeløp, så de kan teste en søknadsordning for lokalt næringsliv.

Inspirasjon

Utover kommunens egen ordning for bruk av parkeringsmidler til stedsutvikling kan man hente inspirasjon fra Paris kommune, som tester deltagende budsjettering. Hvor innbyggere får bestemme hvilke prosjekt som skal gjennomføres for en viss sum.

Frø

- Kommunen må være «mer på ballen» og det må være enighet om satsningsområde.
- Utvikle og styrke campingen

Bilde: https://www.participatorybudgeting.org/pbparis/

Pop-up bygda

Hva om man samarbeidet om å la nesten hvem som helst teste tilbud i tomme lokaler?

Fjærland, som resten av bygdene i prosjektet, har veldig klare sesonger hvor det er mulig å opprettholde tjenestetilbud. Dette kan benyttes som en god **plattform for gründere**. Kunne man funnet insentivordninger, som hjalp de som har en idé på beina, men hvor målet er tilbud for fastboende med **turistsesongen som økonomisk drahjelp**?

Hva om vi kunne hatt: kunsnerresidents, midlertidig bar, overnatting i sjøbua, helgeaktiviteter for barn og unge, bok- og matfestival, yoga og andre **idéer fra innbyggere** og lokalt næringsliv? Ideene finnes, men vi mangler rammeverket.

Bilde: Aa

Utfordringer

- Lite arbeidsplasser og tjenestetilbud
- Bokbyen har stått litt stille de siste årene
- Vanskelig å bygge nye lokaler

Verdier

- Sterkt samhold i bygda og egenskap til egen utvikling
- Åpent sinn for nyvinninger
- Idéen om Bokbyen bygde på tanken om å fylle de tomme lokalene

Involverte

- **Kommune** som tilrettelegger gjennom midlertidige tillatelser og basisfinansiering
- **Næringsliv** som villige til å teste sine konsept
- **Bokbyen** som samarbeidspartner
- **Innbyggere** som benytter seg av tilbudene

Testing

Hvem skal vi snakke med

Bokbyen som mulig samarbeidspartner
Plan og bygg som ekspert på regulering
Sogn Næring som mulig mottaksapparat for søknader

Hva lurer vi på?

Hva skal til for å åpne opp tomme lokaler i Bokbyen til midlertidige aktiviteter initiert av innbyggere, lag og næringsliv?

Hva er den enkleste måten å teste dette på?

Høre med innbyggere hva slags pop-up-arrangement eller tilbud de kunne tenke seg å teste. Avsette et område og synliggjøre ønsket for å få ballen til å rulle.

Inspirasjon

Vippa i Oslo er en mathall i et gammelt sukkerskur. Mathaller er ikke nødvendigvis noe nytt, men det geniale med dem er grunntanken bak. Mathallene er en trygg havn for de som ønsker å teste ut idéen sin, restauranten står for matlaging og betaling, alle søknader om bevilgning sørger mathallen for.

Frø

- Utvikle sentrum saman med reiselivet - fleire forretninger og aktivitetar.
- Levande forretninger som også Fjærlendingar kan bruke.

Bilde: http://www.magasinetkote.no/tema-p-nett/2017/5/30/vippa-utfordrer-planverket-og-har-oslo-sommerens-beste-uteservering

Snarvei-bygda

Hva om man brukte turstier som ferdselsårer i hverdagen for innbyggere og turister til fots og sykkel?

Fjærland som bygd har større avstander og et ønske om styrket mikromobilitet rundt i bygda og opp i fjellet. I dag trekkes trafikken frem som en utfordring for å ferdes trygt for **myke trafikanter**.

Hva om man så bort ifra å legge gang og sykkelveier langs med bilveiene og heller fokuserte på **et styrket nettverk av tur og sykkelstier** rundt i bygda, som lar deg ferdes tryggere, raskere og renere? Konseptet kan innebære **hengebruer** hvor man kutter avstand, tilrettelagte **turstier** og **sykkel-deletjenester**.

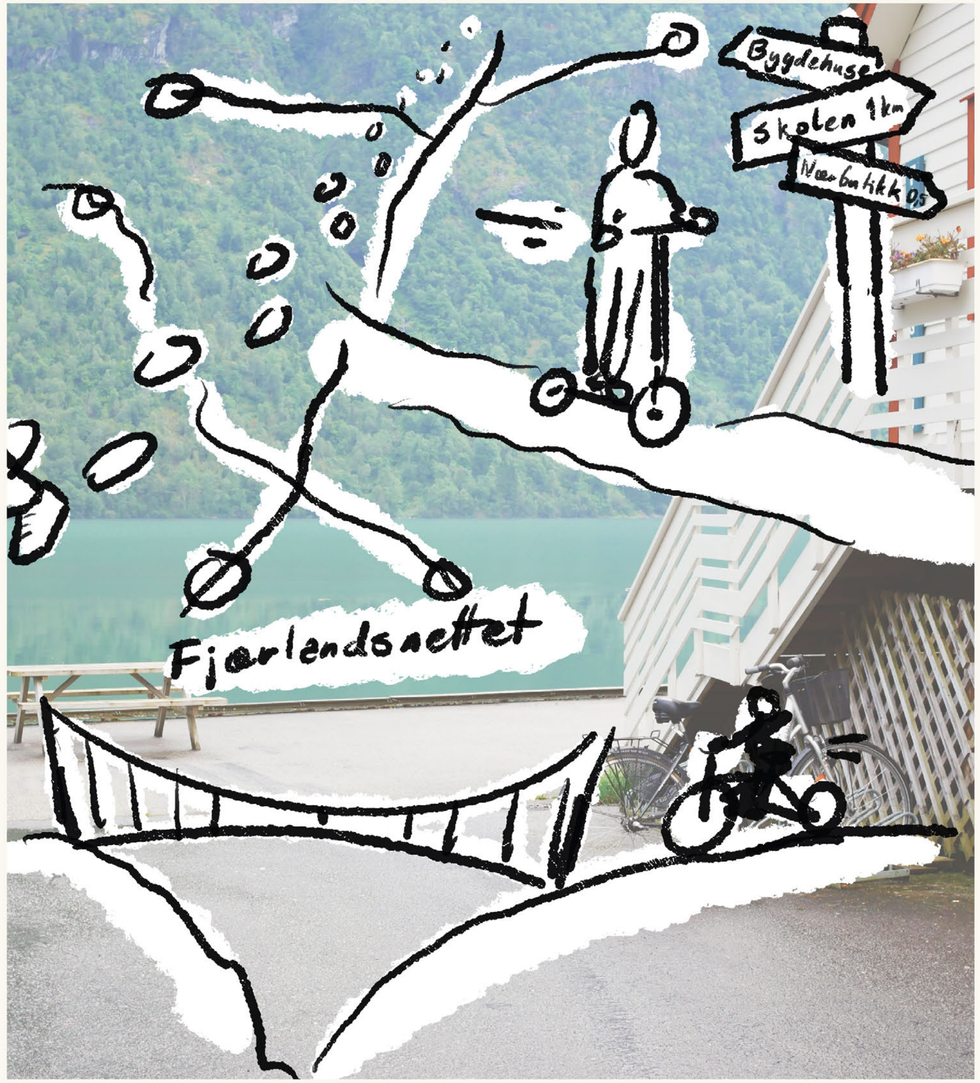

Bilde: Aa

Utfordringer

- Trafikktrygghet for myke trafikkanter grunnet reiselivet og landbruket.
- Hengebru til *Mekken* fjernet uten at alternativ har kommet på plass. Fører til at folk, særlig unge, må gå 20 minutter omvei.

Verdier

- Nærhet til tilbudene i Mundal sentrum
- Stillhet, ro og nærhet til omgivelsene i hverdagen

Involverte

- **Fylkeskommunen** kan overgi Fylkesveien fra Bresenteret inn til Mundal sentrum til Bygdelaget, som man har gjort i Briksdalen.
- **Kommunen** kan kartlegge folks Hverdagsreise* og gi midler til trinnvis utbedring av disse
- **Innbyggere** kan gi innspill og ta hånd om veiene gjennom stifadder-ordrningen som i Solvorn
- **Reiselivsaktører** kan tilby lokalt tilpassa deletjenester for sykler - gratis for innbyggere, billig for turister?

Testing

Hvem skal vi snakke med

Arbeidsgruppe for sykkel i bygdelaget som samarbeidspartner
Kommunens tursti-prosjekt som mulig videreutvikler av konsept
Sykkeltilbyder i Sogndal for erfaringsdeling

Hva lurer vi på?

Hva skal til for å ta turstier mer i bruk til den dagligdagse ferden i bygda til fots eller sykkel?

Hva er den enkleste måten å teste dette på?

Aa

Inspirasjon

Turstien på Undheim har fått mye oppmerksomhet det siste året, hvor kommune, grunneiere og lokalbefolkning gikk sammen og lagde tursti på dugnad langs den traffikerte fylkesveien. Det interessante med deres «modell» er ikke at man går imot fylkeskommunen, men at ved å definere noe som tursti kan man slippe en del krav og få bygd mer gangbar vei. En god modell om veien ikke forringer kvaliteten på selve bilveien.

Frø

- Syte for bærekraftig transport rundt i Fjærland.
- Gangveg til skolen
- Trygge vegar
- Turområder for alle
- Sykkel og spark som framkomstmiddel

Bilde: https://www.nrk.no/rogaland/pa-undheim-laget-de-gangvei-i-rekordfart-uten-byrakrati-1.15721250

Ta kontakt?
hei@lokaltbyraa.no